

Arvoisa huoltaja

Tämän päivän lapset elävät maailmassa, jossa kuulee ja näkee enemmän kuin tarvitsisi ja kokee enemmän kuin haluaisi. [Salaisuus-sarjakuva](#) tarjoaa mahdollisuuden **käsitellä lasten kanssa digitaalisessa mediassa tarvittavia turvataitoja**: yksityisyyden suojaamista, kuvien jakamista ja turvaohjeita uhkaavien tilanteiden varalle. Sarjakuva kertoo ikätasoisesti digitaalisen median välityksellä tapahtuvasta lapsen houkuttelusta seksuaaliseen toimintaan (grooming). Sarjakuvan **tavoitteena on edistää lasten intuitiota ja harkintakykyä digitaalisessa mediassa tapahtuvassa vuorovaikutuksessa sekä vahvistaa aikuisten osaamista toimia vastaavissa tilanteissa** lapsen kasvua ja kehitystä tukevalla tavalla.

Sarjakuva on tuotettu 3.-6.-luokkalaisten opetuskäyttöön sekä **huoltajien kasvatustyön tueksi** Turvallinen Oulu -hankkeen, Kulttuurivoimalan Taiteesta työtä -hankkeen sekä Oulun Zonta -kerhojen kanssa. Sarjakuvaprosessissa on ollut mukana myös Oulun poliisilaitos yhteistyössä Keskusrikospoliisin CSE-tiimin kanssa.

Kotitehtävä

Luekaa sarjakuva yhdessä lapsenne kanssa. Keskustelkaa sarjakuvasta ja käykää läpi sarjakuvasta löytyvät toimintaohjeet ja keskustelkaa, missä tilanteissa niitä on syytä käyttää.

Avoin keskusteluyhteys ja luottamuksellinen suhde kotiväkeen on lapsen paras turvataito!

Tutkimusten mukaan 9–12 vuoden ikä on merkittävä verkkoon liittyvän riskikäyttäytymisen osalta

Tutkimusten mukaan **9–12 vuoden ikä** on **merkittävä** verkkoon liittyvän **riskikäyttäytymisen osalta**. Lasten ja nuorten kykyyn tunnistaa tilanteita, joissa kuvamateriaalia pyydetään esimerkiksi aikuisen toi-mesta ja väärinkäytettäväksi seksuaalisiin tarkoituksiin, ei ole vielä kehittynyt. He tarvitsevat aikuisen opastusta ja elämäkokemusta. (Livingstone ym. 2012).

Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa on 12–17-vuotiaiden lasten kokemana yleistä. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan **joka kolmas** yläkoululainen on **tullut netissä ahdistelluksi**. Uhreista 75 prosenttia ei ole kertonut asiasta aikuiselle. Yli 30 prosenttia oli nähnyt toisten lasten ja nuorten tekemää seksuaalista häirintää digitaalisessa mediassa tutkimusta edeltävän vuoden aikana. (Laitinen ym. 2018; Kouluterveyskysely 2019).

Lasten itse ottamien arkipäiväisten ja seksuaalisten kuvien väärinkäyttö ja niiden hallitsematon leviäminen on yksi digitaalisen median käyttöön liittyvä riski. Pelastakaa Lasten Nettivihjepalvelu on osa kansainvälistä INHOPE-vihjepalveluverkostoa, jossa tutkitaan ja käydään läpi lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa kuvamateriaalia. Vuoden 2019 tilastojen mukaan näistä kuvista 65 prosentissa esiintyy 3–13-vuotiaita lapsia. Monessa kuvassa näkyy taustalla aivan tavallinen kotiympäristö. (Pelastakaa Lapset ry. 2019).

Moni lapsi jättää seurausten pelossa kertomatta kokemuksestaan aikuiselle. Tuoreimman väitöstutkimuksen mukaan verkon käytön rajoittaminen ei ole ratkaisu lasten seksuaalisen nettihoukuttelun vähentämiseksi. **Ensisijaisen tärkeää on lisätä tietoisuutta ja opettaa jo varhaisessa vaiheessa lapsia tekemään verkossa vastuullisia päätöksiä**. Aikaikkuna, jolloin poliisiin tai esimerkiksi vanhemman tulisi puuttua tilanteeseen, on hyvin lyhyt. Ensimmäiset viisi päivää ovat kriittisimmät. (Nikolovska, M. 2020).

Grooming on lapsen houkuttelua seksuaaliseen toimintaan

- Sitä tapahtuu digitaalisen median välityksellä tai reaali maailmassa
- Tietoista ja tavoitteellista toimintaa, tekijät taitavia, lapsi ei tunnista tilannetta, ujuttaudutaan osaksi lasten sosiaalista ympäristöä somessa/arki ympäristössä, selvitetään, mistä lapsi pitää
- Muuttaa jatkuvasti muotoaan, voi olla nopeaa, eikä aina sisällä pitkäaikaista yhteydenpitoa, voidaan säikäyttää lapsi sekunnissa, tavoitellaan useampia lapsia samanaikaisesti
- Pyritään vastaamaan uhrin mahdolliseen tarpeeseen, tekeydytään ystäväksi, voidaan käyttää myös materiaa ja "palveluksia"
- Tilanteesta irrottautuminen voi olla haastavaa, tapahtunut usein hämmentää ja hävettää, eikä asiasta kerrota ja kipeä ja raskas salaisuus kannetaan yksin.
- Lapsi syyttää usein itseään tapahtuneesta ja uskoo olevansa osaksi tai jopa kokonaan vastuussa tapahtuneesta.
- Lapsi usein häpeää toimintaansa tai kykenemättömyyttään puolustautua, syyllisyydentunne ja/tai seurausten pelko estää kertomisen.
- Tekijä voi yrittää saada lapsen säilyttämään salaisuuden kiristämällä ja uhkailemalla.

Jos lapsi kertoo sinulle kokemuksestaan

- **Yritä pysyä rauhallisena, älä syyllistä.** Kun on oma lapsi kyseessä, tunteet nousevat helposti pintaan. Vältä miksi -kysymyksiä. Lapset usein syyllistävät itseään ja ajattelevat, että: "Miksi minä olin niin tyhmä!" Vastuu teosta on aina aikuisella. Aikuinen voi lieventää lapsen syyllisyyden ja huonommuuden tuntoa esimerkiksi sanomalla: "Lapsi ei voi tietää kaikkea". "Tämä ei ole sinun vikasi. Aikuinen on aina vastuussa."
- **Kuuntele ja tue, älä jätä yksin ajatusten ja tunteiden kanssa.** Usko, mitä lapsi kertoo. Kuuntele enemmän ja puhu vähemmän. Miettikää yhdessä, mitä asialle voisi tehdä tai miten ikävän asian voisi jatkossa välttää. Muista kehua lasta siitä, että tämä kertoi asiasta eikä jäänyt tilanteessa yksin.
- **Noudata sarjakuvan sivun 16 toimintaohjeita.**

Miten luoda turvaa lapselle?

- **Ole läsnä digiarjessa.** Ota lapsesi ja nuoresi kokemukset netissä, peleissä ja muussa mediankäytössä osaksi arkista jutusteluanne ja kuulumisten vaihtoa. Lähde liikkeelle mukavista kuulumisista esim. "Mitä kivaa olet tehnyt tänään puhelimella ja kenen kanssa?" Näiden jälkeen on luontevaa kysyä myös mm. sitä, onko lapsella ollut huonoja kokemuksia ja onko lapsi tekemisissä sellaisten kanssa, joita ei ole koskaan tavannut?
- **Suojaa yksityisyyttä.** Vinkkejä yksityisyyden suojaamiseen sarjakuvassa sivulla 14. Vanhemman on hyvä olla perillä siitä, missä sovelluksissa lasta on mahdollista lähestyä. TikTokin, Instagramin, Snapchatin ja muiden sosiaalisen median sovellusten lisäksi myös useissa peleissä on keskustelumahdollisuus.
- **Keskustele netin ikävistä puolista ja haitallisista sisällöistä etukäteen.** Kerro lapsellesi, että sosiaalisessa mediassa voi toisinaan tapahtua ikäviä asioita. Varmista, että lapsesi tietää, että voi kertoa sinulle myös ikävistä ja häiritsevistä kokemuksista.
- **Opeta toimimaan turvallisesti.** Toimintaohjeet houkuttelun, häirinnän, kiusaamisen tai ahdistelun tilanteisiin löytyvät sarjakuvasta sivulta 16.

Apua ja tukea

- Koulun oppilashuoltohenkilöstö
- Sosiaali- ja kriisipäivystys (Oulu) p. 044 703 6235
- Lasten- ja nuorisopsykiatrinen työryhmä (Oulu) p. 044 703 6064
- Sosiaali- ja terveystalvet esim. kasvatus- ja perheneuvonta
- Oulun Kriisikeskus, mielenterveysseurat.fi/oulu/ p. 044 3690 500
- Rikosuhripäivystys p. 116006, riku.fi/nuoret (RIKuchat)
- Nettipoliisi, poliisi.fi/some
- Lasten ja nuorten puhelin p. 116 111

Oulun kaupungin Turvallinen Oulu -hankkeen päätavoite on ollut ennaltaehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen rahoittamien toimenpiteiden ensisijainen tavoite on ollut turvataitokasvatuksen edistäminen, mukaan lukien digitaalisessa mediassa tapahtuvan lasten ja nuorten houkuttelun ja hyväksikäytön ennaltaehkäisy. Sarjakuva tukee opetussuunnitelman mukaista turvataitokasvatusta. Lisätietoja ja lisää materiaalia löydät osoitteesta: www.turvataitokasvatus.fi

Lähteet:

Laitinen HL, Valoaho S, Kylmälahti M, Vaaranen-Valkonen N. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset ry. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaa/taakaalapsen/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf. Viitattu 16.10.2020.

Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. (2012) Risks and safety for children on the internet: the UK report: summary of key findings. <https://pdfs.semanticscholar.org/76f8/68a11df5604b2be1ddf82c8729f65c0e673a.pdf>. Viitattu 16.10.2020.

Nikolovska, M. (2020). The Internet as a Creator of a Criminal Mind and Child Vulnerabilities in the Cyber Grooming of Children. Jyväskylän Yliopisto informaatioteknologian tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/67584/978-951-39-7963-8_vaitos07022020.pdf?sequence=1&isAllo_wed=y. Viitattu 16.10.2020.

Ulkuniemi, K. Poliisihallitus. (2020). Somehäirinnän ohjeet. Yksityinen sähköpostiviesti 7.2.2020.

Vaaranen-Valkonen, N. (2020). Suojellaan lapsia seksuaaliselta häirinnältä, houkuttelulta ja seksuaaliväkivallalta 7.10.2020. Oulu: Turvallinen Oulu.

